

İnsanların iki sınıf olarak, yani sömüren ve sömürülenler olarak sınıflandırılması yalnızca kapalı, küçük bölgelerde uygun olabilir.

Bir bölgede yaşayan insanların bölgenin dışındakilerle ilişkisi yoksa, bu bölgeye kapalı bölge denebilir. Kapalı bir bölgede, varolan nüfusun idamesi için gerekli maddelerin ve faaliyetlerin sağlanması için, o bölgede yaşayan insanlar tarafından sarfedilmesi gerektiği düşünülen zamana da idame zamanı denebilir. İnsanların yaşama zamanları idame zamanından azsa nüfus azalır. Çok ise bir fazla söz konusudur; idame için gerekli faaliyetleri yaptıktan sonra geriye fazla zaman kalır.

Zorlama, otorite ya da sermaye süreçleriyle, fazla zaman ya da bu fazla zamanla sağlanmış olanaklar, başkaları tarafından soğurulabilir. Zorba biri, zamanını bu zorbanın niyeti doğrultusunda harcaması için ya da zaman harcayarak sağlamış olduğu olanağı zorbaya vermesi için, başka birini zorlayabilir. Hal böyle ifade edildiğinde, sanki bir el değiştirme varmış gibi bir his doğuyor. Halbuki el değiştirme sırasında el değiştiren şu ya da bu yoğunlukta tahrip olur. Ayrıca, zorlamanın niyetle doğrudan bağlantılı olması gerekmez. Zorba, başkasını zamanını zorbanın niyeti doğrultusunda harcaması için zorlamak yerine, başkasının zamanını gönlünce harcamasını engelleyebilir, ya da başkasının sağlamış olduğu olanağı imha edebilir. Bununla kazanılan, zorbanın engellemeye ve imha etmeye muktedir olduğunun kabullenilmesiyle oluşan otorite olacaktır. Otorite bir kez belirince, artık, (otorite sınınanmadığı sürece) doğrudan zorlamaya gerek kalmayacaktır. Otoritelik, yaygın bir önyargı halini aldığı anda, bu önyargıya dayalı bir usla, sermaye süreçleri işlemeye başlayabilir.

Tekil ilişkiler ve bunlardan yansıyan niyetlerle fazlanın soğurulması süreçlerini anlamaya kalkışmak yanıltıcı olur. Örneğin, her biri birer tane geyik avlayan beş avcı, senkronize olup birlikte avladıklarında on geyik avlayabilirler. Bir geyik, ailesiyle birlikte bir insanın rahat rahat yaşaması için yeterliyse, birlikte avlanmayla ortaya ilaveten çıkan beş geyik, beş insanın daha avlanmasalar da rahat rahat yaşayabilmelerini sağlar. Birlikte avlanmayı yöneten biri, avcılara küçük primler vererek, ilave beş geyiği alıp, bunlarla beslenecek olan ilave beş kişiyi kendi hizmetinde çalıştırmaya başlayabilir. Fazlayı soğurmanın illa da yönetici

olarak görünen olması gerekmez. Yönetme işini, hizmetindeki beş insandan bu iş için eğitilmiş olan birine devredip, kendisi hizmetindeki dört insanla avlanmadan yaşayabilir. Soğurucuya tabi olarak avı yöneten profesyonel yönetici durumuna gelir. Sınıflaşmak yöneten-yönetilen sınıflaşması görüntüsünde olsa bile, çalıştıran-çalışan sınıflaşmasıdır. Ancak, çalışanlar sınıfı üç katmana ayrılmıştır: (1) herkesin idamesini sağlamak için çalışanlar, (2) yöneticiler, (3) çalıştıranın hizmetinde çalışanlar. Avlanma düşününden yola çıkan sınıflaşmanın bu modellemesi neredeyse salt otoriteye dayanmış gibidir. Yatırımın iyi tohumların saklanması olduğu, tarımsal bir örnek aracılığıyla, aynı iki sınıfa ve çalışanlar için aynı üç katmana varacak, ancak neredeyse salt sermayeye dayanmış gibi gözükken bir modelleme de yapılabilir. Yaygın olan efendi-köle sınıflaşması, neredeyse salt zorlamaya dayanır ve icrası pek de mümkün görünmemektedir. Pratikte ortaya çıkan sınıflaşmalar otorite, sermaye ve zorlama süreçlerinin birlikte, hatta bir diğeri olarak, işledikleri süreçler olarak düşünülmelidir.

Çalışanların kendi aralarında üçlü katmanlaşması, bir süre için gözlenebilirse de, nesiller boyu bu tür bir sınıflaşmanın sürmesi pek olanaklı değilmiş gibidir. Muhtemelen, otoritelik ve sermayenin dayandığı akıl, yeni kuşaklar tarafından sorgulanır, ve varolan otoritelik dayandığı akıl ile birlikte sarsılır; böylece, ya sömürü ilişkileri toptan dağılır, ya da otoritelik ve akıl, yeni sınıflarıyla birlikte, yeniden oluşur. Sömürü koşullarının nesiller boyunca hemen hemen aynı kalabilmesi için, ilişkilerin (çalışanların daha karmaşık katmanlaşması ve alt-katmanlaşması olarak zihne yansıyacak biçimde) bir karmaşa olarak örgülenmesi gerekir. Karmaşa ile birlikte, bir yandan, çalışanların birlikte çalışmasıyla oluşan fazlanın yanı sıra, bizzat kendi başlarına çalışsalar bile elde edeceklerinin idamelerine gerekli olanın üzerinde kalan fazlası soğurulur olur, diğer yandan, diğerleri kadar yoğun çalışan (ancak bu karşama bakımından bir anlam ifade eden, onun dışında ne üdüğü belirsiz) fuzuliliklerle uğraşanlar belirir. Fazla soğurulmakla kalmaz, kısmen israf edilir. Sömürü ve israf nesiller boyunca süren sömürü ilişkileri yumağında ikiz kardeşler olarak büyür.

Fuzulilikler sömürü ilişkilerine o denli karmaşık ve kuvvetli biçimde örgülenmişlerdir ki, bunların elenmesi, sömürü ilişkilerini kökten sarsar. Sömürücüler bu fuzulilikleri azaltmak

isteseler de, bu pek kolay değildir. Ancak, kendilerine daha fazlasının sunulabileceğinin çalışanlara gösterilebilmesi için, fuzuliliklerin elenmesi isteği «etkinlik» düşünüyü olarak ortaya atılabilir. Pratikte, bu fazladan sunulacağı vaad edilenler olmadan da yaşayıp çalışanların, böyle bir fazlalık olanağı ortaya çıksa bile onu elde etmek için gerekli enerjileri yoktur, bu fazlalığın da akıbeti o ana kadarkiler gibi olur: ya sömürölür ya da israf edilir. Ancak, «etkinlik» için yapılanlar, çalışanların «etkinlik» için ilaveten sunacakları enerjilerinin de soğurulmasına varır: Fukara genişler ve fakirleşir. Sömürölmememe anlamında fuzulilik olan, çalışana bir çaresizlik hissettirilip dayatılmıyorsa, fuzulilik denilen çalışanın zenginliğidir.

İnsanların iki sınıf olarak, yani sömüren ve sömürölenler olarak sınıflandırılması yalnızca kapalı, küçük bölgelerde uygun olabilir. Bölge büyüdüğünde, sömürenlerin tüm bölgeyi denetlemeleri olanaksızlaşır. Bölgenin her bir altbölgesinin denetimi başka birilerine bırakılmalıdır. İdeal olarak bunların profesyonel yönetici olması istenebilir; ancak, altbölgenin denetlenememesi, zaten, burada profesyonel yönetici olacakların da tam olarak denetlenememesi demektir. Taşra denebilecek altbölgenin denetimini elinde tutanlar buradaki fazlayı soğururlar, ancak soğurdukları fazlanın bir kısmını merkez denebilecek büyük sömüröcüyü göndermeleri gerekir. Böylece üçlü bir sınıflaşma oluşur, merkezdekiler, taşradakiler ve ahali denebilecek geriye kalanlar. Feodal sınıflaş, sıklıkla, kapalı büyük bölgenin bu sınıflaşının, merkezdekilerin taşraya ve taşradakilerin merkeze müdahalelerinin ihmal edilebilecek denli sınırlı kaldığı özel bir hali olarak modellenir. Ancak merkezdekilerin taşradaki, taşradakilerin merkezdeki etkilerinin ihmal edilemeyecek yoğunlukta olduğu durumlar, feodal olarak modellenmeleri aracılığıyla tasarlanan sonuçlardan radikal olarak farklı sonuçlar verirler.

Bölge içine ve dışına insan ve madde akımları, bölgeyi kapalı olmaktan çıkarır. Açıklık en geniş anlamıyla alındığında, her bölge açık bölgedir. Ancak, doğal engellerden dolayı, ya da, sömüren sınıfların dayatmalarıyla, belli bölgelerin, belli sürelerle açıklığı ihmal edilebilir ve zihne kapalı olarak yansıyabilir. Açık büyük bölgelerde, sınıflaşmada da çeşitlilik artar. Merkezdekiler, taşradakiler ve geriye kalan ahalinin yanı sıra bir de ecnebler belirir.

Merkezdekiler ve taşradakiler ecnebiler aracılığıyla bölge dışından fazla soğurma ve bölgede soğurulabilecek fazlanın artırılması beklentisiyle, ecnebilerle ittifaklar kurmaya hazır olabilirler. Ecnebilerse, ya bölgeden doğrudan fazla soğurmak, ya da başka bölgelerden fazla soğurmak için atlama taşı olarak kullanmak üzere bölgede faaliyette bulunabilirler. Ecnebilerin merkezde ve taşrada etkili olmaya başlamalarıyla, sınıf ilişkileri karmaşıklaşır.

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında, sıkı bir hukuk, felsefe ve Avrupa tarihi eğitimi almış Alman genç şöyle yazmış: «Şimdiye kadarki toplumların tümünün tarihi sınıf savaşımı tarihidir.

Özgür ve köle, patrisyen ve pleb, bey ve serf, usta ve kalfa, kısaca, ezen ve ezilen, sabit bir karşıtlık içinde birbirlerine karşı durdular, kesintisiz, zaman zaman gizli, zaman zaman açık bir savaşı, her keresinde bütün toplumun devrimci yeniden biçimlenişiyle ya da savaşan sınıfların ortak batışıyla biten bir savaşı sürdürdüler.»¹

Batı'daki sömürücülerin tekleşme eğilimi içinde olduğunun işaretleri bulunur. İşte bu alıntıyla, titiz, kıvrak ve devrimci bir zihnin, toplumların tümü olarak görülen Batı tarihi boyunca, dünyanın tümü olarak görülen Batıyı, arada tali tabakalaşma ya da sınıflaşmalar olsa da iki asli sınıflı küçük kapalı bölge şablonuna uygun buluyor olması bu işaretlerdendir; sömürücünün bölgesinin üzerindeki denetiminin tamamlanmış (perfect) olması gerektiği saplantısına dayalı mükemmelliyetçi zihnin kendini Batı'da egemen zihin olarak göstermesi de. Batı feodal şablona uyacak biçimde, kapalı altbölgeler, kapalı altbölgelerin kapalı altbölgeleri ... biçiminde içi sıra katlanarak kapalılaştıran, dışa karşı kapalı olma eğilimindeki bir bölgeymiş gibidir. Bu koşullarla, açıklık isteği, (tek ve tam müktedir bir sömürücü sınıfın yansıması olarak) tüm dünyanın egemeninin tek bir imparator olması gerektiği ülküsüne dayalı emperyalist saldırganlığa dönüşürmüş gibidir. Dışavurumunun yansıması mükemmelliyetçi zihin olarak görülen koşullar bulursa da, bu tür bir zihnin «sabit», «kesintisiz» olarak dile gelen dirençliliğiyle farkedilmesi, bir yandan değişen koşullara rağmen, değişmeyen belli koşulların bulunduğu işaretiyken, diğer yandan da, bu zihnin belirleyiciliği savının (her ne kadar baş aşağı da dursa) değişmeyen koşulların

kuramlaştırılmasının kestirme bir yolu olabilmesini sağlar. Koşullar değişirken, şimdiye değin değişmeyen koşulların değişmesi bildik «teknolojik devrimler»den ve «burjuva devrimleri»nden farklı bir devrim olacaktır.

Bir neslin ötesine taşacabilecek anlamda dirençli sınıflılığın kökeni olan berri merkez, bir yandan, tarihsel gelişiminden kaynaklanan, diğer yandan dört bir tarafından gelen saldırılarla oluşan sömürücü sınıfların geniş bir çeşitliliğini taşır gibidir; ki bu da, aynı bölge üzerinde, yalnızca tarihsel sıralılık içinde değil, zamandaş olarak da farklı sömürücü sınıfların etkin olabildikleri, birbirleriyle bazen cepheleşip, bazen uzlaşıp, sık sık batarak kendilerine çok benzer başkalarına yerlerini bırakıp yeni çıkışlar yaptıkları açık büyük bölgeğin bir ifadesi gibidir: Berri merkez, gerek merkezi, gerek taşralı, gerekse ecnebi sömürü odaklarının hiçbirinin diğerlerini denetim altına alamadığı, açık büyük bir bölgeymiş gibi gözüküyor.

Emperyalist mükemmeliyetçi zihinle, berri merkezde olup biten çözümlendiğinde ya iki sınıflı kapalı bölge şablonu ya da feodalite şablonu kullanılır. İki sınıflı şablonla merkezdekiler ile taşradakiler arasında bir savaşım güdülenebilirmiş gibi olsa da, sömürücülerin her iki taraf içinde yalnızca tahripkâr olacak böyle bir savaşımı uzun süre yoğun biçimde sürdürmeleri düşünülemez. Bu şablon aracılığıyla, ahaliyle taşradaki sömürücüler arasında bir savaşım güdülenebilir, ki böyle bir savaşım, merkezdekilerin taşra üzerindeki denetimini bir süreliğine artırmasıyla sonuçlanırmış gibidir. Feodalite şablonu ise, merkezdeki ve taşradaki sömürücülere karşı ahalinin savaşımını güdüler gibidir; bu da (merkezdeki ya da taşradaki) yerel unsurların etkisini azaltırken, ecnebilerin etkisini artırılmış gibidir. Herhalükârda, gerek iki sınıflı şablonla olsun, gerekse feodalite şablonuyla olsun, bölgenin kapalı bölge olduğu varsayımına dayalı zihinlerle güdülenen savaşım, tahripkâr olmalarının yanı sıra, sömürünün ve israfın yoğunlaşmasına yol açarmış gibidir.

Berri merkezde bu tür sömürü ve israf yoğunlaşmaları pek de kalıcı değilmiş gibidir. Verili bir alanda üretileceklerle beslenebilecek nüfusun ciddi biçimde arttığı yakın zamanları bir yana bırakırsak, bir dönem hariç Anadolu'nun nüfusunun 7-8 milyon olduğu tahmin

edilmiştir. İstisnai dönem, Roma emperyalist saldırısının başarıya ulaşmasından sonraki dönemmiş; bu dönemde Anadolu'nun nüfusunun 11 milyon 6 yüzbine kadar yükseldiği tahmin edilmiştir. Roma emperyalizminin çöküşünden sonra, Anadolu'da nüfus eski düzeylerine inmiş.² Emperyalist mükemmeliyetçi bir zihinle nüfus artışının «iyi» olduğu düşünülebilir. Ancak, varolan sömürü koşullarında, olsa olsa sömürünün ve israfın yoğunlaştığının göstergesidir.

Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, 68 gençliğiyle hızlanarak, çocukların neredeyse birbuçuk yaşında ailelerinden alınıp, sömürüyü insanın yararlılığı, israfları yüksek değerler olarak bellemeleri için eğitildikleri ve hayatları boyunca ya çalışmaya hazırlandıkları ya da çalıştıkları, sömürünün insanı şaşkına çevirecek yoğunlukta olduğu ve israfın neredeyse hadsizleştiği Avrupa'da da Roma döneminde olduğu gibi, «beslenen» ve «kullanıma amade olan» olarak görülen insanlar olağanüstü çoğalmış. Roma emperyalizmin çökmesiyle Avrupa'da yaşananların, görülen hayalin hayra yorulmasının vahameti daha da vahimleştirdiğini oldukça çıplak biçimde göstermiş olması, Avrupa'da çağımızda görülen rüyayı hayra yoran imparatorluk bürokratlığı taliplerini ve tayfalarını «bu sefer farklı olacak,» gafletinden kurtaramaz. Gafillerin gayri-medenilik, geri kalmışlık, gelişmekte olanlık ve benzeri biçimlerde aşağılayarak sunduğu koşulların asli sorumlusu olarak yargıladığı ve tembellik, bilim-dışılık, halk yaltakçılığı ve benzeri «basitlik»lerle suçladığı şahane insanlar, sömürüyü ortadan kaldırmazlar kaldırmasına, ama sömürü ve israfın seyrelmesine yol açarlar. Bu bakımdan, şahane insan emperyalistlerle saf tutanlardan ve emperyalistlerle aynı koşullarda emperyalistlere karşı savaşıp emperyalistlerin yapacaklarını gönüllüce yapanlardan daha devrimci gözükmektedir. Koşullar değişirken değişmeyen koşullar ise kuşkusuz bunların hepsinden farklı devrimcilerle değişecektir.

Türkali Mah., Beşiktaş

Notlar

1. «Die Geschichte aller bisherigen Gesellschaft ist die Geschichte von Klassenkämpfen.

Freier und Sklave, Patrizier und Plebejer, Baron und Leibeigener, Zunftbürger und Gesell, kurz, Unterdrücker und Unterdrückte standen in stetem Gegensatz zueinander, führten einen ununterbrochenen, bald versteckten, bald offenen Kampf, einen Kampf, der jedesmal mit einer revolutionären Umgestaltung der ganzen Gesellschaft endete oder mit dem gemeinsamen Untergang der kämpfenden Klassen.» Karl Marx u. Friedrich Engels, Werke, Bd.4, S.459-493; Dietz Verlag Berlin, 1974, s.2-3, URL: [Manifest der Kommunistischen Partei.](#)

2. Aktüre, Sevgi, 2004, Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri, Üçüncü Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları: Tablo 4 (s.77) ve Tablo 7(s.85).